

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК
ІМЕНІ ГЕТЬМАНА ПЕТРА САГАЙДАЧНОГО
ІНСТИТУТ МОРАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КАФЕДРА ГУМАНІТАРНИХ НАУК



Збірник матеріалів

Міжвузівської курсантсько-студентської науково-практичної

конференції

«УКРАЇНСЬКЕ ВІЙСЬКО В БОРОТЬБІ ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ.

(ДО 100-РІЧЧЯ ПОДІЙ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ

РЕВОЛЮЦІЇ)»,

31 жовтня 2019 року.

РОЗДІЛ 1

УКРАЇНСЬКЕ ВІЙСЬКО ДОБИ

УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1921 рр.).

Гаврилишин Ю., курсант
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.і.н. Скорич Л.В.

ВІЙСЬКОВА РОЗВІДКА ЗУНР

Після розпаду Австро-Угорської імперії 18 жовтня 1918 р. у Львові зібралися представники громадськості, щоб утворити Національну Раду. Рада задекларувала претензії на Східну Галичину, Лемківщину, північно-західну частину Буковини і Закарпаття. ЗУНР з метою військового захисту державності у 1918 р. розпочала формування регулярної Галицької Армії (ГА), яке було завершено в лютому 1919 р.

В ГА, належне місце займала військова розвідка, яка відносилася до «помічних формувань». Керівництво ЗУНР створило у збройних силах розвідувальну і контррозвідувальну службу. Збір розвідувальної інформації та контррозвідувальні дії були життєво важливими для армії ЗУНР під час війни з Польщею. Полковник ГА Дмитро Вітовський, був ініціатором створення розвідки у війську. До структури системи військової розвідки входили: Розвідчий відділ НКГА, розвідчі підвідділи при оперативних відділах штабів корпусів, старшини-розвідники при командах бригад та окружних допоміжних командах, старшини-розвідники в місцях українсько-польського фронту й на кордоні з Румунією, підрозділи польової розвідки, агентурні мережі, авіаційна розвідка. Розвідчий відділ НКГА складався з відділів офензивної та дифензивної розвідки, відділу детективів та розвідників, відділу «реєстрації ворожих сил», відділ цензури листування і паспортний, відділу «пропагандивного». Робота розвідки УГА поділялася на два головні періоди: галицький – війна з поляками, наддніпрянський – війна з Червоною і Добровольчою арміями. Особовий склад Розвідчого відділу в Галичині не мав належного досвіду і навичок. Агентура рекрутувалася з молоді віком 16-17 років. Складна обстановка не залишала часу на належну підготовку, тому ефективність дій агентів була низькою. В складі детективів працювали фахівці, та переважно не українці: словаки німці, чехи, євреї та один поляк. Відчувався брак кваліфікованих офіцерів, з 30 осіб, було лише 5-6 фахівців. Зусиллями начальника розвідчого відділу УГА поручника Родіона Ковальського і його підлеглих вдалося досягнути успіху у навчанні, збереженні та поповненні кадрів розвідників, детективів. Успіхом поручника Ковальського став арешт у

Вінниці шефа польської розвідки капітана Ковалевського, котрий повідомив важливу інформацію стосовно дій польської армії на фронті. Важливу інформацію надавала повітряна розвідка. Постачали інформацію також цивільні і військові дипломати ЗУНР. Республіка встановлювала дипломатичні та консульські зв'язки з європейськими країнами, створювала підпільні осередки на окупованих Польщею територіях, які вели розвідувальну та пропагандистську діяльність.

Після примусового злиття УГА з Червоною армією, розвідка припинила своє існування, а її співробітники стали об'єктами для репресій більшовиків.

Збожний О., курсант

Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.і.н. Верхотурова М.А.

АРТИЛЕРІЯ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ

100 років тому, як і в сучасних умовах, значну роль у загальновійськовому бою відігравала артилерія. Тому вивчення досвіду формування та застосування артилерії українських армій у 1918– 1920 рр. (у тому числі Галицької Армії) становить значний інтерес.

Артилерія ГА успадкувала від австрійської позиційний спосіб ведення бойових дій, що вплинуло на розвиток системи управління. Основною організаційною одиницею був артилерійський полк. В ході бойових дій полки формувалися з окремих батареї та варіювалися кількістю напрямків та операцій.

Дослідники виділяють 11 окремих гарматних полків ГА, втім варто відзначити, що був ще 12-й гарматний полк, сформований у складі Тернопільської бригади. Єдиної організаційно-штатної структури не існувало. Гарматний полк міг налічувати від чотирьох до шести батареї та використовувати арт системи різних типів. Батареї, своєю чергою, мали значну організаційну самостійність і за потреби могли передаватись з одного полку до іншого, ведучи бойові дії на абсолютно різних напрямках. Відрізнялися полки і озброєнням. Артилерія ГА мала на озброєнні гармати російського, німецького та австрійського зразків.

Серед основних арт систем, які використовувались Галицькою Армією, відзначимо:

- 76-мм легку польову гармату зразка 1900 р. (російська);
- 76-мм гірську гармату 1909 р. (російська);
- 107-мм далекобійну гармату зразка 1910 р. (російська);
- 122-мм польову гаубицю зразка 1910 р. (російська);
- 105-мм польову гаубицю М.16 (німецька);
- 150-мм важку польову гаубицю М.14 (австро-угорську);
- 76-мм зенітну гармату зразка 1914 р. (російську).

Організаційна структура артилерії Галицької Армії, яка базувалась на невеликих артилерійських полках при бригадах, була унікальною для того часу і випереджала тактику застосування артилерії в боях. Особовий склад армії ГА, а тим більше артилерія, зробив усе що міг проявивши високий патріотизм і прекрасні бойові якості у боях проти сильнішого супротивника.

Зварун Д.В., студентка
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.і.н. Іванов О.Ф.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА КОМПЛЕКТУВАННЯ КАДРІВ СПЕЦСЛУЖБ ГЕТЬМАНАТУ 1918 Р.

Історична практика та реалії сьогодення вже вкотре доводять, що існування суверенної держави неможливе без наявності збройних сил, які є гарантом її територіальної цілісності та незалежності і виконують покладене на них завдання в значній мірі завдяки діяльності спеціальних служб. Функціонування розвідки, контррозвідки та спеціальних служб, як і військ загалом, є можливим завдяки наявності фахівців, а їх навчання, підготовка та укомплектування є важливим, актуальним питанням будь-якого періоду, а також постійною складовою державного існування.

Перші кроки в створенні спецслужб в українській державі були зроблені ще за часів УНР і продовжені та значно вдосконалені вже за Гетьманату Павла Скоропадського. Так в травні 1918 р. з метою здійснення контррозвідувальної діяльності, оборони та боротьби з кримінальною злочинністю почалася розбудова нової спецслужби – Освідомчого відділу Департаменту Державної варти (ДДВ) МВС, а в червні цього ж року на базі реорганізованого Генерального штабу створюється Розвідувальний відділ. Він складався з трьох побудованих за територіальним принципом частин і займався розвідувальним вивченням сусідніх з Україною держав.

Розуміючи важливість комплектування служб професіоналами, Гетьманська Адміністрація проводила серйозну і конструктивну політику щодо підготовки та підбору кадрів. До служби та співпраці залучалися, незалежно від національності, єдині наявні на той час кваліфіковані спеціалісти – колишні жандармські офіцери, контррозвідники, жандарми та чиновники Російського Департаменту поліції. Вони були позапартійними та часто працювали за матеріальну винагороду.

Окрім професійного досвіду, до уваги також бралися моральні якості, енергійність, відданість справі. Перед вступом на службу кандидати проходили військову службу в резерві, де до них ставилися суворі вимоги.

Формувалися уявлення про методи підбору й підготовки кадрів військових дипломатів. Вони були «обличчям» влади перед очима

іноземців, тому вибиралися з кращих офіцерів і проходили суворий професійний та моральний відбір.

Значна увага приділялася підготовці та підвищенню кваліфікації кадрів. До прикладу, в губернських центрах існували курси ДДВ через які повинні були пройти всі чини ДВ, а також школи за конкретними напрямками роботи для підвищення кваліфікації керівних кадрів. Лекторами з МВС, губернських органів варті, судового департаменту та цивільних навчальних закладів для слухачів читалися лекції з поточної політики, географії, української та російської мов, юридичних і спеціальних дисциплін. В процесі навчання проводився аналіз політичної, оперативної та криміногенної обстановки в Україні.

В Миколаєві ще з часів Першої світової війни існувала спеціальна школа з підготовки персоналу станцій радіопередавання.

Загалом, політика Гетьманату щодо підготовки та комплектування кадрів спецслужб дала позитивні результати та вивела їх на якісно новий, вищий рівень. Аналіз її здійснення дає змогу виділити такі основні особливості підготовки та комплектування кадрів Гетьманату:

1. Залучення колишніх чиновників, жандармів Департаменту поліції тощо, як єдиних на той час кваліфікованих фахівців.
2. Формування принципів і методів відбору кадрів спецслужб.
3. Організація нових і використання існуючих навчальних установ, закладів підготовки та підвищення кваліфікації спецслужб.

Каракой Ю., студент
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: д.і.н., професор Пивовар С.Ф.

ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ СПЕЦСЛУЖБ В УМОВАХ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917– 1920 рр.

Українська революція 1917– 1920 рр. продемонструвала життєво важливу необхідність добре організованих спеціальних служб, здатних захистити її завоювання. Водночас низка чинників обумовила особливості діяльності спецслужб різних державних утворень України. На процес формування та діяльність національних спецслужб безпосередньо впливала надзвичайно складна ситуація в Україні через швидкоплинність внутрішньо- та зовнішньополітичних процесів, відсутність сформованої національно свідомої політичної еліти, активне втручання іноземних суб'єктів у внутрішні справи України, втому населення від світової війни, нестачу добре вишколених власних кадрів тощо.

Спроби створення спецслужб за доби УНР Центральної Ради наштовхувалися на нерозуміння її керівництвом необхідності своєчасного налагодження діяльності органів державної безпеки та відсутність політичної єдності у координуванні дій між різними структурами з питань

безпеки та оборони. Зрештою, усі контррозвідувальні функції були покладені на МВС. Лише з березня 1918 р., після реорганізації Генштабу Армії УНР з'являються відділи розвідки. У результаті спецслужби УНР не змогли виявити майбутній гетьманський переворот.

Повноцінні національні спецслужби почали формуватися лише з травня 1918 р. в Українській Державі Гетьмана П. Скоропадського. В умовах надзвичайно напруженої воєнно-політичної обстановки на Департамент Державної Варти в складі МВС було покладено обов'язки протидії не лише анархо-більшовицькій підривній діяльності, але й спецслужбам німецько-австрійських військ. Характерно, що з прагматичних міркувань уряд УД залучив кадри з досвідом роботи в царській «охранці», що обумовило високу ефективність і результативність діяльності спецслужб.

Директорія УНР, знищивши фактично всі досягнення «антинародного» режиму Скоропадського, але усвідомлюючи, на відміну від лідерів ЦР УНР, необхідність функціонування надійних спецслужб республіки, розпочала їх створення. Так виникли Департамент політичної інформації МВС УНР, військові розвідка та контррозвідка Армії УНР. Вони стали складовою частиною розбудови УНР, але не змогли суттєво вплинути на глибокий кризовий стан Директорії.

У свою чергу ЗУНР мусила протиставити свої сили Польщі, котра розгорнула повномасштабну війну проти України, залучивши потужний апарат агентури «в полі» та в органах влади ЗУНР. Керівництво ЗУНР одразу приступило до формування спецслужб, у результаті чого було створено достатньо професійні Державна жандармерія, підпорядкована відділу публічної безпеки державного секретаріату внутрішніх справ ЗУНР, Польова жандармерія УГА, військова розвідка УГА, яка включала в себе кілька відділів. Досягнувши вагомих результатів на окремих напрямках діяльності, спецслужби змушені були припинити своє існування після поразки ЗУНР.

Отже, загалом діяльність спецслужб впродовж 1917– 1920 рр. спрямовувалася на захист національних інтересів України, боротьбу за українську державність. Проте підходи керівництва різних державних утворень України до визначення ролі, значення та місця спецслужб у процесі українського державотворення мали різний характер, що обумовило особливості їхньої діяльності та відповідні кінцеві результати.

Сидоренко А., курсант
Житомирський військовий інститут імені Сергія Павловича Корольова
Науковий керівник: к.пед.н. Корнійчук Ю.Г.

ЖИТОМИРСЬКА ЮНАЦЬКА ШКОЛА (1919 Р.)

Наказ про формування Житомирської юнацької школи було видано 5 січня 1919 р. Формувати школу було доручено полковникові Всеволоду Петріву. Приміщення, педагогічні та стройові кадри, обладнання, книжки, навіть зброю Всеволодові Миколайовичу довелося добувати за допомогою двох старшин самотужки в Житомирі.

Формування школи відбувалося у будівлі Житомирської духовної семінарії, де у 1915– 1917 рр. розміщувалася 1-ша Житомирська школа прапорщиків. Полковник Петрів приймав до школи юнаків лише з закінченою 4-класною освітою. До школи також вступило близько 40 старшин, урядовців і цивільних викладачів.

За програмою школи всі мали починати у піших сотнях, а потім проходячи через вишколи, ознайомлюватись з іншими родами зброї. Водночас команда школи мала обирати у вишколах тих найбільш придатних для інших родів зброї, для передачі їх чи то до окремих шкіл гарматних та кінних, чи то для спеціалізації в межах своєї школи з фаху кулеметного, зв'язку, бомбометного і т. д.

Навчання у школі почалося вже 14 лютого 1919 р. Рано-вранці сотні виходили в поле на муштру й гімнастичні вправи, що складались переважно із стрибків у довжину та через «кобилу». Увечері кожного дня юнаки шикувались на сільському майдані до перевірки й молитви. Лунала команда: «Струнко! На молитву шапки геть!» – і молоді голоси досить злагоджено співали «Отче наш», далі національний гімн «Ще не вмерла Україна», і, нарешті, Шевченків «Заповіт».

Наприкінці лютого 1919 р. до Житомира наблизилися війська більшовиків і 1 березня наказом штабу Дієвої армії УНР школу було зараховано до складу військ Північної групи. Після відбиття Житомира школа повернулася до приміщення семінарії для продовження навчання, проте 15 квітня знову вирушила на фронт.

Із боями, у пішому ладі, школа пробилася до м. Олевська, потім до Сарн, а звідти – до Рівного. У другій половині травня 1919 р., школа відступила поступово до м. Ланівці. Тут школу очолив П. А. Вержбицький. В середині вересня 1919 р. у школі навчалось близько 800 юнаків. В серпні 1919 р. Житомирська юнацька школа була перейменована на Спільну військову школу. Приблизно тоді відбулася урочиста присяга юнаків на вірність Українській Народній Республіці. 26 грудня 1919 р. школа припинила існування.

Загалом, школа стала важливим прецедентом в історії військової освіти доби Української національної революції 1917–1921 рр. Більшість її викладачів та юнаків продовжили боротьбу за незалежність України.

Яриш Р., курсант
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.і.н., доцент Трофимович Л.В.

БІЙ ПІД КРУТАМИ

29-го (за іншими даними 30-го) січня 1918 р. понад шість тисяч більшовицьких військ у супроводі артилерії та бронепотягу підійшли до невеличкої залізничної станції Крути, розташованої між Ніжином і Бахмачем на Чернігівщині, на відстані близько 150 км на схід від Києва.

Для оборони Крут було виставлено 600 українських вояків: 40 гайдамаків, 250 стрільців і 300 юнаків, більшість яких, до речі, мала військову підготовку та брала участь у фронтових боях Першої світової війни; озброєння, за різними даними, складало 8–16 кулеметів та одну гармату на залізничній платформі. Безпосереднє керівництво обороною станції було покладено на командира куреня Першої Української юнацької (юнкерської) військової школи ім. Б. Хмельницького Аверкія Гончаренка,

Згідно спогадів, бій, що розпочався близько десятої ранку, продовжувався дев'ять годин. На загрожений напрямок вислані були найсильніші і, може, єдині боєздатні частини: юнаки військової школи ім. Богдана Хмельницького та складений з військових-студентів і гімназистів – т. зв. Студентський курінь, фактично сотня, що увійшла до історії як Герої Крут.

Затримання просування військ агресора до столиці мало вагомое політичне значення з огляду на тогочасні мирні переговори делегації УНР з Центральними Державами у Бересті-Литовському.

Крутянський бій був одним із перших (якщо не найпершим), де російські більшовики продемонстрували грубе порушення норм моралі та права, сваволі та нехтування життям людини, оскільки у цивілізованому світі розстріл полонених кваліфікувався як військовий злочин.

Стосовно втрат, понесених українськими підрозділами під Крутами, та розповсюджена нині цифра 300 загиблих, на думку сучасних дослідників не відповідає дійсності. За підрахунками деяких з них, їх загальні втрати становили до 250 вояків і 10 старшин (убиті, розстріляні, полонені, зниклі безвісти). З них найбільша частина припадає на Студентську сотню: убитих у бою – 10–12; розстріляних – 27; поранених – 30–40; полонених – 7. Перша юнацька військова школа втратила: убитих 8–10; поранених 25–30. Своєю чергою, супротивник втратив до 300 осіб убитими та пораненими.

Хоча Крутянський бій, який стався через тиждень після проголошення незалежності УНР, разом з іншими боями локального значення, що відбувалися на підступах до української столиці, затримав війська агресора усього на чотири дні, він, тим не менше, значною мірою, створив уряду Республіки сприятливі можливості, вигравши час, придушити Січневе збройне повстання, розпочате місцевими більшовиками проти Центральної Ради, і вперше більш ніж за півтора століття добитися міжнародного визнання України та підписати мирний договір у Бересті-Литовському.

РОЗДІЛ 2

ДЕРЖАВОТВОРЧІ ПРОЦЕСИ ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ.

Павлік М., курсантка
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.і.н. Скорич Л.В.

ЗВІЛЬНЕННЯ КИЄВА: СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД

30 серпня 1919 р. Київська група військ на чолі з генералом А.Кравсом зайняла Київ, що стало найбільшим успіхом об'єднаних українських армій. Однак, наступного дня, столиця України без бою перейшла під контроль білогвардійських військ А. Денікіна. Попри поінформованість про принципову антиукраїнську позицію А. Денікіна, українське командування сподівалось на налагодження з ним співробітництва або досягнення нейтралітету з огляду на спільного ворога. Однак перші контакти та неофіційні переговори відбувалися з кубанськими частинами білої армії, які прихильно ставилися до українського національного руху та конфліктували зі своїм командуванням. Особливо на цьому наполягали галичани, які сподівалися за допомогою Білого руху вирвати східну Галичину з польського володіння на випадок поразки соборного фронту.

Завдання взяття Києва покладалося на сформовану Київську групу на чолі з генералом А. Кравсом, до складу якої увійшли I і III галицький корпуси та Запорізька група військ армії УНР.

Одночасно з лівого берега Дніпра до Києва вступили частини Добровольчої армії під командуванням генерала А. Бредова. Біля полудня війська А. Кравса ввійшли до Києва, пройшли Бібіковським бульваром. Дві армії зустрілись в Києві, на Майдані, тогочасній Думській площі.

31 серпня були віддані накази про взяття під контроль ключових об'єктів міста та блокування мостів з лівого берег Дніпра. Станом на 16 годину був призначений урочистий парад українського війська на Хрещатику.

Уранці 31 серпня на правий берег без перепон пройшли підрозділи Збройних сил Півдня Росії під командуванням барона К. Штакльсберга. Це не викликало стурбованості серед українського командування і незабаром на балконі міської думи замайорів український прапор.

Генерал М. Тарнавський та полковник В. Сальський, приїхавши на парад, констатували довершений факт. Згодом, на вимогу денікінців, на балконі поруч з українським замайорів російський прапор. Маршируючи повз думу, бійці полку Чорних запоріжців зірвали останній і кинули його під ноги коня свого командира В. Сальського. У натовпі присутніх киян виникло сум'яття, розпочалась стрілянина. Тим часом, білогвардійці

роззброювали розкидані по місту галицькі підрозділи. Після переговорів генералів А. Кравса й М. Бредова галицькі та запорізькі частини Армії УНР в ніч з 31 серпня на 1 вересня залишили Київ.

«Так славно почався й так безславно скінчився похід об'єднаної української армії на Київ. Захопивши українську столицю ціною великих жертв в боротьбі з більшовиками, ми вже другого дня без бою і жадної користі для української справи здали її своїм новим ворогам» – згадував Голова Ради народних міністрів УНР І. Мазепа.

Отже, непослідовність дій керівників двох військових підрозділів, особисті амбіції С. Петлюри і Є. Петрушевича призвели до того, що держава мала два керівника. Та найважливішою причиною поразки стало те, що Україна залишилась єдиною країною лише на папері. Здобувши Київ, після проведення у серпні 1919 р. однієї з найуспішніших наступальних операцій часів Визвольних змагань, українське військо засвідчило свою боєздатність і військову злагожденість у боротьбі за незалежність України, тоді як чвари між політиками не припинялися.

Тихоміров Д., курсант
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник к.і.н. Скорич Л.В.

ЗЯТКІВСЬКИЙ ДОГОВІР

12 серпня 1919 р. почався наступ об'єднаних українських військ на схід. Він був доволі успішним, особливо на Київському напрямку. Однак, 31 серпня під тиском Добровольчої армії Антона Денікіна частини Галицької Армії (ГА) залишили щойно зайнятий Київ, завдавши суттєвої шкоди ідеї потужного, об'єданого війська України. Вважаючи домовленість з денікінцями єдиним способом врятувати залишки армії, командувач ГА Мирон Тарнавський ініціював пошуки порозуміння.

25 жовтня, таємно від Головного отамана Петлюри, до денікінців була відправлена делегація ГА на чолі з Омеляном Лисняком із завданням прозондувати можливість укладення перемир'я. Білогвардійці висловили готовність домовлятися. І вже 6 листопада 1919 року в Зятьківцях (нині на території Гайсинського району Вінницької області) відбулося підписання угоди між білогвардійцями та ГА. Згідно з договором, УГА (саме з цього часу в назві Галицької Армії з'являється слово «Українська») в повному складі з усім майном переходила в розпорядження головнокомандувача Збройними силами Півдня Росії Антона Денікіна. Це дало поштовх для розірвання Акту Злуки між ЗУНР і УНР. Уряду ЗУНР, означеному в угоді як «галицькое правительство», пропонувалося тимчасово (з огляду на відсутність території) припинити діяльність, перейти під опіку командування Добровольчої армії та переїхати до Одеси. Для

оперативного керівництва до штабу УГА мали бути введені представники денікінського командування, а до штабу військ Новоросійської області – офіцери зв'язку від УГА. Договір мав набрати законної сили від дня підписання. Однак вже наступного дня Тарнавського на посаді керівника УГА змінив Осип Микитка, який і повідомив прибулій до Вінниці делегації денікінців про невизнання військово-політичним проводом УНР-ЗУНР цього договору.

Після невдалої спроби провести переговори з денікінцями від імені усієї української армії 17 листопада 1919 р. в Одесі, знову таки, без відома проводу УНР, але, тепер вже за безпосереднім таємним дорученням Євгена Петрушевича, делегація УГА на чолі з представником штабу Цимерманом уклала нову угоду з денікінцями, яка, по суті, повторювала договір від 6 листопада. З боку Добровольчої армії її того ж дня ратифікував командувач військами Новоросійської області Ніколай Шиллінг, а 19 листопада, у вінницькому готелі «Савой» свій підпис під угодою поставив командувач УГА Осип Микитка. Так, був підписаний договір, який припинив діяльність об'єднаного українського війська у боротьбі за український суверенітет.

Шулешов Д., курсант
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.і.н. Скорич Л.В.

ЗНАЧЕННЯ ПЕРШОГО ЗИМОВОГО ПОХОДУ В УКРАЇНСЬКОМУ ДЕРЖАВОТВОРЧОМУ ПРОЦЕСІ

Перший зимовий похід Армії Української Народної Республіки – одна із славних сторінок української військової історії, пов'язана з її боротьбою за незалежність 1919– 1920 рр. під проводом Михайла Омеляновича-Павленка (6 грудня 1919 – 6 травня 1920 рр.). Головним завданням Зимового походу було збереження присутності української армії на українській території, у ворожому запіллі, шляхом партизанських дій, в той час, як її Головний Отаман Петлюра, займаючись важливими державними справами, перебував зі своїм штабом у Варшаві.

Наприкінці листопада 1919 р. рештки Наддніпрянської Армії України опинилися у так званому «трикутнику смерті» (Любар–Чорторія–Миропіль). Тут українські війська були в оточенні трьох ворожих армій – Червоної, Добровольчої та польської (з якою на той час було досягнуто примирення). Кілька місяців в поході і на самозабезпеченні виснажили

армію, до того ж, закінчувалися набої, а українські частини потерпали від епідемії тифу.

6 грудня 1919 р. на військовій нараді у Новій Чорторії було остаточно вирішено здійснити боездатними частинами армії УНР партизанський рейд тилами денікінців.

Армія зимового походу виявилась ефективним каталізатором національно-патріотичних настроїв та бажання вести боротьбу за державну незалежність України. За оцінками воєнних істориків перший Зимовий похід Армії УНР є найгероїчнішою сторінкою боротьби за державність українського народу, періоду революції 1917– 1921 рр., під час якого українська армія вперше вдало застосувала партизанські методи боротьби з численними ворогами. Досягнута головна мета – збережена армія УНР. Зимовий похід дав зразки характерної партизанської війни.

Завдяки Зимовому Походу в українській державності не було перерви між 1919 і 1920 роками. Елементи державності – влада, населення, територія – всі ці 5 місяців були в руках Української Народної Республіки – в різний час, в різних місцях, але все на території України. Усі учасники Зимового походу, що повернулися, були нагороджені орденом Залізного Хреста, який у системі відзначень українського війська посідав «безапеляційно перше місце».

РОЗДІЛ 3. ВИДАТНІ ОСОБИСТОСТІ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА 1917– 1921 РР.

Волянюк А. студент
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили
Науковий керівник: к.ю.н. Ковальова С.Г.

ІСТОРИЧНА ПОСТАТЬ ГЕНЕРАЛ-МАЙОРА ЯКІВА ВАСИЛЬОВИЧА САФОНОВА. БОЙОВИЙ ШЛЯХ ТА ВКЛАД В УКРАЇНСЬКЕ ВІЙСЬКО.

Протягом останніх 5 років наша країна знаходиться в стані боротьби за незалежність, територіальну цілісність та суверенність, боротьби яка проходить не тільки у військовій площині, але і в політичному, інформаційному, пропагандистському просторах. Майже аналогічні події наша країна переживала 100 років тому, 1917– 1920 роки увійшли в історію як роки буремних та доленосних подій, які залишили свій відбиток не тільки на вітчизняній історії, але і без перебільшення можна сказати, що на історії всієї Європи.

Після насильницького повалення монархії у 1917 році, українські землі колишньої Російської імперії опинилися в хаосі та повній розрусі, без жодних уявлень про майбутнє, крім ідеї щодо створення незалежної, окремої держави. Проте, без війська яке би виступило на оборону цієї ідеї, було майже не реально досягти позитивного результату.

Одним з головних ідеологів створення українського, професійного війська був колишній царський генерал-майор Яків Васильович Сафонов, бойовий офіцер який на своєму життєвому шляху пройшов 3 великі війни, і в кожній доводив свою відданість, хоробрість та високу професійність.

Свій бойовий шлях почав ще з російсько-японської війни, а Першу світову війну закінчив у званні генерал-майора, після скрутних подій 1917 року взяв на себе обов'язок створити для України професійне та віддане національній ідеї військо.

Саме генерал-майор Сафонов був автором втіленого у життя в листопаді – грудні 1917 року плану по нейтралізації більшовицьких військових частин, яку наступали на Київ. В той час генерал – майор Сафонов був начальником штаба 1 Українського армійського корпусу, одного з найбільш боєздатних військових підрозділів.

Саме під проводом Якова Сафопова була оперативно проведена операція по блокуванню залізничних станцій та перекриттю південної дороги на Київ проти ворожих військових частин.

Після взяття Києва військами Муравйова, генерал-майору Сафонову було запропоновано перейти на бік ворога, але він вчинив як справжній офіцер, відданий своїй ідеї та цілі, і відмовився від такої пропозиції. 9 січня 1918 року був розстріляний у Києві.

Так і закінчився життєвий та бойових шлях видатного генерала, офіцера який залишився до кінця відданим своїм принципам та ідеалам.

Гуріненко В., курсантка
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: д.і.н., доцент Куцька О.

ДМИТРО ВІТОВСЬКИЙ. ХТО УМИРАЄ В БОРОТБІ, В СЕРЦЯХ ЖИВЕ НАВІКИ!

Протягом своєї історії український народ постійно перебуває в стані боротьби за незалежність. Не одне покоління поклато своє життя за нашу свободу сьогодні. Пам'ятаючи про їх діяльність задля створення української держави, ми віддаємо пошану своїй історії і формуємось як істинні патріоти нашої Батьківщини. Саме завдяки відомим історичним постатям з'являються нові обличчя з свідомою активною національною позицією, які завзято протистоять російсько-терористичному агресорові на Сході України протягом більш як 5-ти останніх років.

Серед славетних діячів нашого народу насамперед хотілось би згадати Дмитра Вітовського. За словами Д. Паліїва: «...особистість Вітовського всі і всюди пов'язували з визвольним, самостійним рухом».

Д. Вітовський – військовик. У 1909 р. закінчив службу в австрійській армії у званні хорунжий. У 1914 р. – один із засновників Легіону УСС. З вересня цього ж року – сотник в курені С. Шухевича, у лавах бере участь у боях на горі Кобила, за місто Дрогобич, за гору Маківка і т.д. Отримавши поранення, був відрахований у резерв, але згодом переходить в ад'ютанти начальника штабу Вишколу УСС. Після організації листопадового повстання 1918 р. у Львові Д. Вітовський стає командиром УГА, згодом – секретарем військових справ Тимчасового Державного Секретаріату ЗУНР.

Д. Вітовський – юрист. У Львівському університеті навчався на факультеті права, звідки був відрахований за участь у заворушеннях. Завершував юридичну освіту у Кракові. Потім працював адвокатом у Станіславі. У 1911 році відстоював звільнення з в'язниці М. Січинського, який здійснив атентат проти австрійського намісника графа А. Потоцького.

Д. Вітовський – громадський діяч. Ще за юності захопився соціалістичними ідеями М. Драгоманова. Входив до таємного гуртка української молоді. У часи навчання у Львівському університеті став активним членом українського національного руху, а також вступив до

Української радикальної партії. Перебуваючи у резерві, активно займався організацією українських шкіл та допомогою українським біженцям. У 1918 р. як член уряду ЗУНР запропонував укласти військовий союз з УНР, а згодом підписав договір у Фастові. У квітні 1919 р. був одним із представників делегації на мирній конференції країн Антанти і США у Парижі, де відстоював лінію демаркації з поляками приблизно по ріці Сян.

Дмитро Вітовський в історії України назавжди залишився людиною з сильною волею та творцем війська. А сучасні воїни ніби наслідують його побратимів, про яких він написав: «Мої хлопці відбивають наступ москалів, як старі вояки... Ідуть на багнети сміло, безстрашно...»

Катеринич С., курсант

Житомирський військовий інститут імені Сергія Павловича Корольова
Науковий керівник: к.і.н. Магась В. О.

ВСЕВОЛОД ПЕТРІВ – ВИДАТНИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ДІЯЧ ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917-1921 РР.).

Петрів Всеволод – військовий і громадський діяч, військовий міністр та генерал-хорунжий Армії УНР. В роки визвольних змагань займав високі військові посади.

Розпочав службу у 24-му піхотному Сибірському полку, з 1903 р. у лейб-гвардії Литовському полку, згодом закінчив Миколаївську академію генерального штабу у м. Санкт-Петербурзі, фахові фізкультурні курси у м. Варшаві та у м. Санкт-Петербурзі, скорочений курс кавалерійської школи в Антонінах та спеціальні кулеметні курси у м. Києві. Брав участь у Першій світовій війні, проходив службу на Західному фронті, вперше застав справжню війну на своїх очах. У березні 1917 р. присвоєно ранг полковника.

У 1917 році брав активну участь в українському русі на Західному фронті. Протягом 15-24 листопада 1917 року організував з українців Західного фронту полк ім. Костя Гордієнка, на чолі якого незабаром прибув до Києва, де брав активну участь у вуличних боях проти більшовиків. З 9 лютого 1918 року – командир 3-го Запорізького куреня військ Центральної Ради, який після здобуття Києва 17 березня 1918 року був розгорнутий у 1-й Запорізький ім. кошового К. Гордієнка полк кінних гайдамаків, що входив у Запорізький корпус Армії УНР.

Згодом Всеволод Петрів став начальником Житомирської юнацької школи. Приміщення, обладнання, книжки, навіть зброю Всеволодові Миколайовичу довелося добувати самому – в Житомирі.

З липня по листопад 1919 р. він обіймав посаду військового міністра УНР. Це був дуже складний час. Одразу після низки успішних операцій та визволення Києва відбувся відступ. Українські армія опинилися в дуже складному становищі. Цей час Петрів назвав місяцем «трагічних подій,

героїчних рішень, відважних чинів та катастрофічних помилок». До війни займався військовими науками та згодом видав дуже багато наукових видань такі як: «Воєнне теренознавство» та «Оборону держави».

З 19 серпня 1921 року – начальник Генерального штабу УНР. Коли 1920 року українське військо вимушено опинилося в таборах для інтернованих, однією із вимог «союзників» була здача особистої зброї. Коли черга підійшла до генерала-хорунжого армії УНР Всеволода Петріва, він не віддав своєї шаблі полякам – демонстративно переламав її власними руками. У червні 1922 року за власним бажанням звільнився у запас.

Таким чином, ця постать відіграла дуже важливу роль у формуванні української армії, його роботи й до нині вивчаються різними фахівцями у галузях військової науки та історії.

Кличков Д., магістрант
Київський університет імені Бориса Грінченка
Науковий керівник: д.і.н., проф. Салата О.О.

ЮНАКІВ МИКОЛА ЛЕОНТІЙОВИЧ- КОМАНДУЮЧИЙ ДА УНР

Микола Леонтійович Юнаків (06.12.1871– 01.08.1931) – генерал-полковник ДА УНР, народився в м. Чугуїв, Харківської губернії. Його родичі відносилися до родини військового (генерала), дворянина Рязанської губернії. Закінчив Орловський кадетський корпус, 1-е Павлівське воєнне училище (1891), служив в лейб-гвардії Семенівського полку (Санкт-Петербург). В 1911 р. захистив дисертацію на тему: «Російсько-японська війна 1904– 1905 рр.».

З початком Української революції займав посаду генерал-лейтенанта й командуючого 7-м армійським корпусом. 27.12.1917 р. його було відправлено у відставку з посади командарма за наказом більшовицького головнокомандуючого армії Криленко.

В 1918 р. він став головою комісії по утворенню військових шкіл Головної шкільної управи Військового міністерства Української Держави Павла Скоропадського. З 29.10.1918 р. обіймав посаду начальника Державної Військової академії, яку було утворено в Києві. Після відставки Скоропадського в 1919 р. займав пост помічника головного інспектора військ УНР, помічника начальника Головної геодезичної управи Генерального штабу ДА УНР. Наприкінці листопада 1919 р. Разом з С. Петлюрою був інтернований до Польщі. Обіймав посаду радника Української дипломатичної місії у Варшаві. З 25.07.1920 р. до вересня 1920 р. – військовий міністр УНР. З 10.02.1921 р. – голова Вищої військової ради УНР. В екзилі жив в Тарнові (Польща), де й похований.

Він обіймав різноманітні посади: від генерал-лейтенанта, командуючого 7-го армійського корпусу в 1917 році до голови Вищої воєнної ради УНР в 1921 р.

До історіографії даного військового діяча варто віднести наступні праці, які проливають світло на дану тематику: двохтомник відомого сучасного українського історика Ярослава Тинченко «Офіцерський корпус: Армії Української Народної Республіки (1917– 1921)», виданий в Києві у 2007 році; стаття Миколи Садовського «Микола Юнаків» в журналі «Вісті Комбатанта», виданому в Нью-Йорку в 1971 році; мемуари Всеволода Петріва «Спомини з часів української революції (1917– 1921)», видані у Львові в 1931 р., його ж «Три зустрічі з професором Академії Генерального штабу генерал-полковником Юнаковим» (1932 р.) та інші твори, які проливають світло на його життя.

Колесніков Д., студент
Ірпінський економічний коледж
Науковий керівник: Шмарко Н.С.

МИКОЛА ЮНАКІВ – ФУНДАТОР УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ (1917-1921 р.р.)

Микола Юнаків народився 5 грудня 1871 року в місті Чугуєві. Його батько Леонтій Юнаків (1838– 1905 р.р.) був генерал від інфантерії російської армії, дід був полковником Бузького козачого війська.

Закінчив Орловський Бахтіна кадетський корпус (1882– 1889 р.р.), 1-е Павловське військово училище (1891) у званні фельдфебеля. Після чого проходив службу в Семенівському лейб-гвардії полку з 1891 до 1895 року.

У 1894– 1897 роках навчався в Миколаївській військовій Академії Генерального штабу Російської імперії у Петербурзі. З 1897 до 1907 року займав посади при Генеральному штабі. Так у 1897– 1898 роках, у званні штабс-капітана, був при штабі Санкт-Петербурзького військового округу, в жовтні-грудні 1898 року Микола Юнаків старший ад'ютант штабу 37-ї піхотної дивізії. У 1898– 1904 року викладає в офіцерській стрілецькій школі у Оранієнбаумі. У 1901 році присвоєно звання підполковник. Переведений у 147-й піхотний Самарський полк. У 1904– 1905 роках Микола Юнаків штаб-офіцер при управлінні 53-й резервної піхотної бригади. З 1905 до 1907 року – начальник штабу 1-го округу окремого корпусу Прикордонної варти. У 1906 році присвоєно звання полковник.

Як воєнний історик, Юнаків М. спеціалізувався на історії Північної війни, зокрема на історії операцій шведської армії в Україні 1708–1709 років. Вислідом його дослідницької роботи була 2-томна праця про війну 1707– 1709 рр. «Северная война. Кампания 1708– 09 гг.» (Труды ИРВИО, т. II, IV. СПб. 1909) і «Северная война. Военные действия на левом берегу Днепра (ноябрь 1708– июль 1709)» (Труды ИРВИО, т. II. СПб. 1909).

Проте, з початком Першої світової війни, Юнаків подав прохання на фронт і безперервно знаходився на Південно-Західному фронті, де був

командиром бригади, начальником штабів 25-го армійського корпусу, 4-ї армії, командиром 7-го армійського корпусу, командувачем 4-ї армії, якою командував генерал Олександр Рогоза, згодом міністр військових справ Української держави (Гетьманату). У 1916 році йому було присвоєне звання генерал-лейтенанта.

Після утворення Української Центральної Ради (квітень 1917 року) генерал Юнаків, згадавши про своє козацьке походження, підтримав український національний рух і сприяв українізації частин, за що у грудні 1917 року був усунений з посади більшовицьким наркомом Миколою Криленком і направлений у розпорядження голови Реввійськради Льва Троцького. У складний період розпаду російської армії доклав багато зусиль для збереження боєздатності молодих українських формувань.

В українську армію Микола Юнаків перейшов разом з іншими генералами російської армії, які в листопаді 1917 року підпорядкувалися Генеральному військовому комітетові Центральної Ради під проводом Симона Петлюри після того, як більшовики знищили Ставку головнокомандуючого російської армії в Могилеві на Білорусі та вбили головнокомандуючого генерала Духоніна.

В гетьманській армії Юнаків очолював Головну шкільну управу військового міністерства. Він доволі легко переніс короткотривалу громадянську війну між гетьманцями і прихильниками Директорії (листопад-грудень 1918 року), бо твердо стояв на платформі побудови української армії. В серпні 1919 року генерал Юнаків був призначений шефом Штабу Головного Отамана об'єднаних українських армій УНР і ЗУНР.

У 1920 році його призначили військовим радником Української дипломатичної місії у Варшаві, де він брав участь у переговорах з Юзефом Пілсудським та підготовці військово-політичних угод 1920 року, зокрема Варшавського договору 22 квітня 1920 року. 1920 року Микола Юнаків короткочасно очолював Військове міністерство в уряді Андрія Лівіцького, а потім Вищу військову раду УНР при Головному Отаманові Симоні Петлюрі.

Генерал Юнаків після поразки УНР пішов разом з українським військом в еміграцію. Через тяжку хворобу з 1927 року відійшов від активної громадської діяльності. Помер 1 серпня 1931 р., похований у м. Тарнув.

Куцька К., курсантка
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.т.н., доцент Лаврут О.О.

ІВАН КУРОВЕЦЬ: ЛІКАРСЬКА ТА ГРОМАДСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ

Історія будь-якої держави тісно пов'язана із видатними діячами, які протягом свого життя докладали чималих зусиль задля свої Батьківщини та її народу. Одним серед таких був наш земляк Іван-Теодозій Куровець – лікар за освітою, який своїм прикладом зумів згуртувати людей спочатку свого рідного Калушського краю, а згодом й Галичини до розгортання просвітницької та політичної діяльності на благо України. Найяскравіше поєднання його професійних знань та досвіду громадської діяльності проявляється у часи ЗУНР, коли І. Куровець очолив міністерство охорони здоров'я молодого української держави.

Найважливішим із гасел вищезазначеного діяча були слова: «Передусім забезпечуймо здоров'я народу, щоб він був дужий і плідний, як рідна земля!» Відстоювання цієї позиції І. Куровець починає одразу по закінченню Медичної Академії, коли береться не просто до лікарської практики, а за боротьбу за санітарний стан справ на території Галичини. Зокрема на початку польсько-української війни І. Куровець створив санітарну службу УГА та сформував медичний відділ при Міністерстві внутрішніх справ ЗУНР. Наприкінці 1918 року він був призначений державним секретарем (міністром) охорони здоров'я Державного секретаріату. Під кінець 1919 року під його головуванням створено Державну Раду здоров'я, Червоний Хрест, кілька шпиталів для епідемічних хворих, санітарні і дезінфекційні колони. По завершенню війни головним питанням життя та роботи Івана-Теодозія стає опікування «Народною лічницею» – медичною установою у Львові.

Ще одного з своїх гасел неухильно дотримувався І. Куровець, а саме: «На твердих основах здоров'я, просвіти, гаразду треба закріпити в найширших народних масах національну ідею!». Ще до початку Першої світової війни він відстоював інтереси українського народу в Галицькому і Польському союзах, був членом надзірної ради кооперативного «Хлопського (Селянського) банку», «Центробанку» та банку «Карпатія». Задля популяризації української ідеї він створив у краю філії «Просвіти», сприяв фундації Народного дому, був видавцем двотижневика «Калуський листок», фінансував бібліотеку у Калуші; значну увагу приділяв релігійному питанню (зокрема побудові Церкви Архистратига Михаїла).

Іван Куровець не тільки вмів працювати сам, але й організовував довкола себе співдумців. Ця людина закарбувалась у нашій історії живучістю ідей та тривалими результатами лікарської та громадської роботи. Основним його життєвим кредо було те, що він вірив у те, що робив, а люди вірили йому.

Негрецька О., курсантка
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.е.н., доц. Ільчук О.О.

РОЛЬ НИКИФОРА ГРИГОР'ЄВА У ФОРМУВАННІ ПАРТИЗАНСЬКОЇ БОРОТЬБИ ПРОТИ БІЛЬШОВИЦЬКОГО РУХУ

Отаман херсонського степу на ім'я Никифір Серветник увійшов в історію боротьби українського народу як отаман Григор'єв, що 9 травня 1919 р. очолив велике антибільшовицьке повстання українського селянства.

Неоднозначність ставлення сучасників до цієї історичної постаті полягає в тому, що його особиста війна була за український народ, і воював він щоразу на іншій стороні, що і призвело до його безславного кінця. Так, у 1905 р. він воював проти японців, у 1914–1918 рр. – проти німців та австрійців, у 1919 р. – проти військ Антанти, зокрема греків і французів. В тому ж таки році виступав проти білогвардійців та Красну армію. На превеликий жаль, воював отаман Григор'єв і проти військ Гетьмана П. Скоропадського та Армії УНР.

Після стрімкого захоплення більшовиками значної частини України на початку 1919 р. переважно силами партизанських загонів, спричиненого переходом на бік Червоної армії, тому що вони зрозуміли більшовиків як захисників селянської радянської влади. У лютому 1919 р. війська очолювані Григор'євим змінили підпорядкування з Армії УНР до Червоної армії. Саме ним були відвойовані для червоних міста Знам'янка, Єлизаветград, Херсон, Миколаїв, Одеса та інші. Однак 7 травня Григор'єв наказує заарештувати більшовицьких комісарів у підлеглих частинах після продовження репресивних заходів щодо села.

Григор'єв пише універсал «До українського народу» закликаючи народ до знищення влади комуністів і заснувати народну радянську владу. Однак, боротьбисти, 8 травня, дізнавшись про непокору та дії Григор'єва, направили до нього делегацію ЦК КП(б)У з подальшим виключення з партії і оголошенням поза законом.

9 травня 1919 р., відзначилось як активна фаза повстання, війська Отамана були розосереджені в декількох напрямках, на Харків, Київ, Одесу і Катеринослав. Сили були представлені у кількості 15 тис бійців, з озброєнням у 11 бронепотягів, 52 гармати та 1 млн. набоїв. Успіхи Головного отамана Херсонщини і Таврії вражали: буквально за кілька днів повстання охопило Херсонську, Катеринославську, Подільську, частини Київської та Полтавської губерній. Все нові й нові міста звільнялись від влади московської «чрезвычайки»: повстанці увійшли до Кривого Рогу, Олександрії, Єлизаветграда, Корсуня, Помічної, в Нижньодніпровськ,

Могилів, Шполу, Гайсин, Літин, Вінницю, Золотоношу та сотні, а можливо, й тисячі сіл і містечок.

Більшовики розуміючи всю важкість ситуації для їхнього режиму, вже до 1 червня військами придушують повстання та витісняють їх з захоплених територій та населених пунктів. Однак саме дії Григор'єва завадили Червоній армії захопити Угорщину, що в свою чергу зупинило подальшу революцію у Європу.

Скоробогатов М., курсант
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.і.н. Скорич Л.В.

ПОСТАТЬ ВАСИЛЯ ЧУЧУПАКИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА

У зв'язку з війною на Сході України, в сучасній історії почалося активне вивчення витоків традицій українського війська. Серед багатьох героїчних постатей українського війська часів визвольної боротьби 1917– 1921 рр. неможливо оминати постать отамана Холодного Яру Василя Чучупака.

Чучупака Василь Степанович – військовий і громадський діяч часів УНР, Головний отаман Холодного Яру. До Першої світової війни – вчитель у Тимошівці Чигиринського повіту. З початком Першої світової війни братів Чучупаків мобілізували. У роки війни – прапорщик царської армії. Після повернення з армії вчителював у Пляківці та Ревівці (нині Кам'янського району Черкаської області). 1918– 1919 рр. – мельничанський сотник та медведівський курінний. 1919 р. – командир Мельничанської сотні самооборони.

Перший озброєний відділ для охорони скарбів Мотриного монастиря та рідного села Мельники сформував Олекса Чучупак Але, після поразки в бою за Мельники, що відбувся з німецькою частиною односельчани звернулися до Василя, щоб він став отаманом. Незабаром відділ самооборони переріс у полк гайдамаків Холодного Яру, який виступив на підтримку Директорії.

На початку літа 1919 р., Василь підтримав повстання отамана Григор'єва. В 1919– 1920 рр. – командир полку гайдамаків Холодного Яру, Головний Отаман Холодного Яру. Успішно воював проти білогвардійців, зокрема на початку січня 1920 р. брав участь у взятті Черкас. У лютому 1920 р. року полк гайдамаків Холодного Яру вів спільні дії з Армією УНР, яка здійснювала Перший Зимовий похід. Василь Чучупак користувався надзвичайним авторитетом серед населення на території Черкащини, що найдовше протрималася вільною від окупації більшовиків. Для його нейтралізації ЧК розробило спецоперацію по ліквідації повстанського

отамана. Отамани Холодного Яру з'їхалися на нараду у лісництво на хуторі Кресельці (зараз в складі села Мельники), що при дорозі з Мельників на Мотрин монастир. Схоже на те, що чекісти знали про цей з'їзд, адже при наближенні до хутора на загін Чучупака з лісу несподівано напали. Потрапивши у чекістську пастку, Василь Чучупак був оточений і загинув.

Однак, незважаючи на ранню смерть отамана, його подвиги і звитяга не були забуті народом. Всупереч старанням радянської влади його ім'я не забули, як і місце поховання. Для сучасного українського війська постать Василя Чучупака стала взірцем справжнього воїна – захисника своєї держави.

Шмарко Н. студентка
Інституту культури і мистецтв ЛНУ імені Тараса Шевченка
Науковий керівник: к.філос. н. Палій К.С.

ВИДАТНІ ОСОБИСТОСТІ ЖИТОМИРЩИНИ В ІСТОРІЇ УНР (1917– 1921 р.р.)

Житомир належить до найдавніших міст України. З часів середньовіччя і до сьогодні Житомир був та є адміністративним центром регіону, а в 1918 році тут протягом кількох тижнів працював уряд Української Народної Республіки.

Варто зазначити, що в уряді УНР важливу роль відіграли особистості, які народилися та проживали в Житомирській області. Серед них Іван Іванович Огієнко та Іван Адріанович Феценко-Чопівський.

Іван Огієнко – особистість, яка становить окрасу нації. Народився 15 січня 1882 року в містечку Брусиліві на Житомирщині у бідній селянській родині. 1896 р., закінчивши школу першим учнем, Іван разом з матір'ю пішки йде до Києва (75 верст) з наміром вступити до військово-фельдшерської школи, оскільки навчання там було безкоштовним. Закінчивши її курс, Огієнко влаштувався на службу в Київський військовий шпиталь. Проте, розчарувавшись в обраному фахові, 1903 р. І. Огієнко в Острі складає іспити в класичній гімназії, що дало йому право вступити до університету Св. Володимира.

Ще працюючи у військовому шпиталі, Огієнко відчув у собі пробудження української свідомості, яке посилювалося і зміцніло під час його навчання в університеті Св. Володимира. З 1905 р. Огієнко починає писати українською мовою. Бере активну участь у науковому і громадському житті, діяльності "Просвіти". Друкується в газетах "Громадська думка", "Рада".

В 1905 р. І. Огієнко вперше долучається до національно-визвольного руху. З 1907 р. він – співробітник, а з 1909 р. – дійсний член Українського наукового товариства у Києві.

З утворенням Центральної Ради в Києві Огієнка обирають членом ради новоутвореного Міністерства освіти. Він виступає з ініціативою про заснування Українського народного університету, який був відкритий у жовтні 1917 року, а у серпні 1918 року перетворений на Український державний університет.

З 1919 – 1920р. стає міністром віросповідань УНР в урядах Ісаака Мазепи та В'ячеслава Прокоповича. Від 16 листопада 1919 р., після від'їзду Директорії УНР з Кам'янця-Подільського, Огієнко став головноуповноваженим уряду. При від'їзді Симон Петлюра наказав головноуповноваженому: «Бережіть Україну, як зможете». Захоплення Кам'янця-Подільського більшовицькими військами (16 листопада 1920 року) змусило Огієнка емігрувати до Польщі.

Іван Феценко-Чопівський народився 20 січня 1884 р. в м. Чуднів, що на Житомирщині. Із встановленням української державності Іван Феценко поринув у вир визвольної боротьби та політичних подій.

З 1917 р. – член Української Центральної Ради і Комітету Української Центральної Ради, голова Київської губернської української ради. Із червня 1917 року – директор департаменту промисловості генерального секретарства торгу і промисловості УЦР, із 31 січня 1918 – міністр торгу і промисловості УНР. За часів Української Держави - радник Дніпровського союзу споживчих товариств, з 1919 року – заступник міністра народного господарства, згодом – міністр і заступник прем'єр-міністра УНР (у кабінеті С.Остапенка), дипломатичний радник і торгівельний аташе української місії в Румунії. У січні – серпні 1921 року – голова Ради Республіки – тимчасового верховного органу Української Народної Республіки.

Із 1921 жив у Польщі. У березні 1945 заарештований радянськими спецслужбами у Катовіцах (нині м. Катовіце Силезького воєводства, Польща), перевезений до Києва. Засуджений до 15-ти років ув'язнення, яке відбував у Карелії. Загинув у таборі смертників Абезь .

Яцеленко І., курсантка
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.і.н. Верхотурова М.А.

ХРИСТИНА ПЕКАРЧУК – ВИДАТНИЙ ВОЇН УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

У всі часи жінки тримали меч, не поступаючись чоловікам у спритності та силі, воювали та виборювали перемогу, перевершуючи всіх у кмітливості й волі до справедливості. В літописах візантійського патріарха

Никифора збереглися згадки про «жінок-склавинок», що полягли в битві з ромеями в 626 році під Константинополем, їх наступницями стали «козачки» Запорозької Січі. Так, Дмитро Яворницький у кінці ХІХ ст. на Катеринославщині записав переказ «Могила Настина», в якому йдеться про відважну отаманшу, що вдало приховувала свою стать до самої смерті, а за життя відважно воювала і тримала ватагу козаків. Наступна сторінка української історії про події революції та бойові дії 1917– 1921 рр. є не менш цікавою, проте мало дослідженою в напрямку активної участі в них жінок .

Перша світова війна в критичний момент стала платформою для розвитку жіноцтва в армії. Так, з метою здійснити на чоловіків патріотичний вплив, Тимчасовий уряд став залучати до армії жінок-добровольців, проте подібна практика була застосована лише на теренах сучасної Російської Федерації, в Українській армії спеціальні жіночі бойові підрозділи не створювались, а вступ до лав бойовиків був заборонений, але це не завадило таким історичним постатям як Олена Степанів, Марія Бачинська, Іванна Мурська, Ольга Бесараб, Меланія Балицька відіграти провідну роль у справі стрілецьких організацій під час Першої світової війни.

Однією з несправедливо маловідомих на сьогоднішній день жінок, що брали активну участь у національно-визвольній боротьбі 1917– 1921 рр. є Христина Пекарчук, перша жінка ХХ століття, яка отримала державну нагороду: Залізний хрест за відважну участь в боях. Це жінка, яка об'єднала всю Україну, народилась вона у Сімферополі, в зрусифікованій польській родині, була учасницею українізації полків у Криму, побувала у більшовицькому полоні в Кременчуці, а згодом рятувала вояків УГА і УПА. Пекарчук, окрім того, що витягала поранених побратимів з поля бою, вона ще зі зброєю в руках стояла пліч-о-пліч з ними. Вона пройшла весь Перший Зимовий похід, отримала за нього нагороду, потім рвалася у Другий Зимовий похід, проте серйозні наслідки після контузії не дозволили цього зробити. Доля приготувала для неї серйозні випробування в таборах для інтернованих, де довелось тяжко працювати, а згодом жити в еміграції. Слова, що вартували всього нелегко пройденого життєвого шляху, Христина Пекарчук сказала, коли вже доживала віку у будинку для людей похилого віку, що ні про що не шкодує і, якби повернути життя назад, то вона б знову опинилася сірим безіменним вояком в лавах армії УНР. Життя патріотки закінчилось за кордоном, проте історія її героїзму лише набирає обертів.

В підсумку, варто сказати, що тема є невичерпною і актуальною, принаймні тому що нині повернувши колесо історії, ми знову вимушені виборювати право на незалежність та суверенітет України, а паралельно з тим жінки – виборювати своє місце в строю, доводячи щодня особистим прикладом, що того заслуговують, лише ціну часом платять дуже високу.

РОЗДІЛ 4

ВОЄННІ ОПЕРАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКА 1919 РОКУ.

Везнюк Х., солдат
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.і.н. Плазова Т.І.

ЗАРОДЖЕННЯ ПОВСТАНСЬКОГО РУХУ В УКРАЇНІ В 1920-1921 РР. ПІД ПРОВОДОМ УНР.

Поразка регулярної Армії УНР у листопаді 1920 р. мала невтішні наслідки. По-перше, весь державний апарат УНР зазнав катастрофи; по-друге, з даного моменту керівництво збройною боротьбою проти більшовицької окупації України перемістилося за кордон, що дуже ускладнювало його організацію; по-третє, інтернування і роззброєння регулярних українських частин, що відступили на територію Польщі, вимагало якісно нових підходів у розробці стратегії і тактики продовження боротьби; по-четверте, у ситуації, коли вся територія України була зайнята ворогом, а можливості відновлення боєздатної регулярної армії в уряді УНР були вельми обмежені, на перший план висувалася проблема максимального залучення до неї всіх антибільшовицьких сил, що стояли на платформі уряду УНР. Найреальнішу силу представляв повстанський рух.

На кінець 1920 р. повстанський рух охопив всю Україну. У кожному повіті існували таємні підпільні організації, які підтримували між собою зв'язок. Вони виникали на ґрунті гострого народного незадоволення новою владою і перешкоджали проведенню найважливіших політичних і господарських заходів більшовицької адміністрації: унеможливлювали діяльність місцевих інституцій радянської влади, зривали постачання з України продуктами харчування і паливом промислових центрів Росії, проводили агітацію серед червоноармійців. Соціальною базою повстанського руху виступало селянство, а його організаційне ядро складала інтелігенція. Терен України було поділено на 5 повстанських груп і 21 повстанські райони. Основним завданням повстанського руху було: підготовка загального збройного повстання в Україні.

Весною – на початку літа 1921 р. повстанський рух в Україні набув масового загальнонаціонального характеру і змушував більшовицьку владу притягувати для боротьби з ним великі військові з'єднання. Все ж, застосування регулярних військ Червоної Армії упродовж літа 1921 р. не призвело до розгрому повстанських загонів, які, змінивши тактику, почали діяти невеликими відділами по 15-70 осіб.

Максимальне піднесення повстанського руху мало місце на півночі Поділля, на Волині та Київщині. Наприклад, тільки на Київщині, за

офіційними радянськими даними, на початку 1921 р. діяло 100 повстанських загонів. У зв'язку з тим більшовицькі власті зробили ставку у боротьбі з українським повстанським рухом на репресивні органи влади – ревкоми і спеціально підготовлені для цього загони Надзвичайної комісії по боротьбі з бандитизмом («чека»).

Пескішев А., курсант
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник к.і.н. Скорич Л.В.

«ТРИКУТНИК СМЕРТІ» УНР

Національно-визвольні змагання страшним буревієм пройшлися по територіях України. У цей час в армії УНР було проведено ряд ґрунтовних реформ, завдяки яким вона дійсно стала регулярною українською армією. Надзвичайно тяжким і драматичним періодом в історії України є подія яка в історії відома під назвою «Трикутник смерті».

26 листопада 1919 р. в Старокостянтиніві відбулася інформаційна нарада в якій приймали участь Симон Петлюра, прем'єр-міністр Ісак Мазепа та члени уряду і військові. Вона засвідчила що політичне керівництво вирішило продовжувати боротьбу за незалежність. Війна сил УНР зі Збройними силами півдня Росії, яка спочатку була дуже успішною, почала приносити більше втрат ніж перемог.

Нездатна самотійно оборонятись, армія УНР постала перед вибором – зберегти фронт але великими силами і в надії на диво, або ліквідувати його і перейти до партизанської війни в тилах ворога. Спочатку керівництво схилилося до варіанту збереження фронту, армія і уряд зосередилися на лінії Проскурів-Староконстянтинів. Проте польського сприяння, що мало проявитися у зайнятті Проскурова і убезпеченні тим самим правого флангу Дієвої армії від білогвардійців, не сталось. 22 листопада Проскурів зайняв Сімферопольський білогвардійський офіцерський полк. Оточена з усіх боків, не маючи достатньої стратегічної бази, зброї, амуніції Українська армія змушена була відступати перед численнішим ворогом.

Погіршення становища УНР змушувало військово-політичне керівництво прискорити визначення тактичних завдань. Серед потенційних союзників перебувала Польща та Радянська Росія. Розбрат в українському національному таборі, пов'язаний з переходом галичан на бік Білого руху, перетворив їх у сприйнятті більшовиків на ненадійну силу. Відтак, вони не поспішали домовлятися з УНР. Уряд продовжував переговори з Польщею, куди й вирушив Головний отаман Симон Петлюра.

Відновлюючи забуті або заборонені в радянські часи сторінки історії варто пам'ятати ці періоди утвердження української державності на нашій землі.

Якщо розглядати причини, через які армія УНР опинилась в «трикутнику смерті» та була вимушена відступати, на думку спадає два політично-дипломатичних кроки, які мали дуже сильний вплив на подальший розвиток подій. По-перше, Одеський договір, за умовами якого Українська Галицька армія перейшла на бік білогвардійців, замість того, щоб знайти компромісне рішення в подальших спільних діях з Дієвою армією УНР. Такі дії внесли смуту, непорозуміння та розділення у керівництві УНР. По-друге, влада УНР, намагаючись зберегти фронт, покладала надії на підтримку польської сторони, якої вони так і не дочекались, підставивши свій правий фланг армії білогвардійців.

3 грудня 1919 р. на урядовій нараді було вирішено продовжувати боротьбу у партизанській формі. 5 грудня командувачем Дієвої армії УНР став генерал-хорунжий Михайло Омелянович-Павленко, а його заступником – Юрій Тютюнник. 6 грудня на нараді командного складу армії та уряду в Новій Чорторії було вирішено розпочати рейд у тилу ворога. Перший зимовий похід, що упродовж 5 місяців проходив тилами білогвардійців, а згодом – червоних, завершився у травні 1920 р. під Ямполем, де відбулось з'єднання загонів рейду з армією УНР, що разом з польською армією наступала на Київ.

Відновлюючи забуті або заборонені в радянські часи сторінки історії варто пам'ятати ці утвердження української державності на нашій землі.

Смага В., курсант
Житомирський військовий інститут імені Сергія Павловича Корольова
Науковий керівник: полковник, к.пед.н. Корнійчук Ю.Г.

БОЇ ЗА ВАПНЯРКУ (1919 Р.)

З 1917 по 1921 роки Українська держава була представлена у формі Української Народної Республіки. Станом на 1919 рік найвищим органом державної влади була Директорія. Її очолював Симон Петлюра .

Пріоритетним напрямком фронту на той час керівництво УНР обрало південь і прагнуло звільнити від більшовиків Одесу. Причиною цього стала можливість налагодження постачання амуніції через морський порт. Ключовою на південному напрямку залізниці була станція Вапнярка. Утримували Вапнярку добре екіпіровані та значно краще забезпечені артилерією сили 45 та 47 дивізій армії червоних.

Захоплення Вапнярки було доручено третій стрілецькій дивізії армії УНР. Загальна чисельність дивізії складала близько 5000 старшин та

вояків, 35 кулеметів та 14 гармат. На чолі дивізії був досвідчений полковник Олександр Удовиченко.

Полковник Олександр Удовиченко аби випередити атаку червоних, що гуртувалися з метою розбити дивізію, переходить у наступ. Після добового впертого бою розбиває червоні частини у районі сіл Вербова-Журавлівка і відкидає їх у напрямку на Тульчин. На станції Журавлівка вдалося захопити багато паротягів і ешелони з майном та амуніцією.

Червоні частини намагаються за будь-яку ціну прорватися на північ, на Вапнярку і з'єднатися з тими частинам, що відскочили на північний схід. Але цей план їм не вдається. Удовиченку вдається стримати наступ червоних і переходить до рішучого наступу.

17 липня полки третьої стрілецької дивізії одночасно розпочали наступ. Снаряди вибухали над станцією, роблячи величезний гуркіт. Аби додати страху ворогові, було поставлено на звичайні платформи перед паротягом гармату і таким чином з імітовано бронепотяг. Все це зчинило неабиякий переполох серед червоних. І вже 26 липня Червоний прапор зі станції Вапнярка було скинуто.

Таким чином перемога у боях за Вапнярку показала волю до перемоги армії УНР. Менша за кількістю, але сильніша духом армія перемогла. Це дало широкі можливості щодо проведення військових операцій в подальшому.

Шевчук К.В., солдат

Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного

Науковий керівник: к.і.н. Плазова Т.І.

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРТИЗАНСЬКО- ПОВСТАНСЬКОГО ШТАБУ ЯК КООРДИНАТОРА АНТИБІЛЬШОВИЦЬКОЇ БОРОТЬБИ У 1921 Р.

У листопаді 1920 р. Армія УНР разом з урядом під натиском переважаючих більшовицьких військ змушена була перейти на польську територію і там скласти зброю. Поляки інтернували близько 30 тисяч українських вояків, яких розмістили у кількох таборах: Пікуличах, Ланьцуті, Олександрові, Калішу, Пйотркові, Ченстохові, Тарнові.

Критичне становище, у якому опинилася військова та цивільна унерівська еміграція, при подальшому погіршенні ситуації унеможливило не лише будь-які плани продовження боротьби, а й загрожувало повною дискредитацією державного керівництва. Між тим, такі хитання у середовищі українських політиків на початку 1921 р. стали все очевиднішими.

Щоб не втратити впливу на перебіг подій, уенерівські політики, на противагу ВНР у Відні, створили у м. Тарнові Раду Республіки. 9 січня С.Петлюра підписав закон, за яким вона мала стати «тимчасовим зверхнім органом влади», тобто передпарламентом УНР. Проте Вища Військова Рада не могла безпосередньо займатися координацією повстанської боротьби в Україні. Для цього потрібен був спеціальний орган, до того ж законспірований, що нав'язав би через власних кур'єрів тісний зв'язок з повстанськими загонами. Наприкінці січня 1921 р. С.Петлюра зібрав у м. Тарнові нараду за участю командирів частин Армії УНР, де було вирішено створити Український Партизансько-Повстанський Штаб (УППШ) – орган, який мав координувати повстанську боротьбу в Україні з діяльністю еміграційного уряду УНР. Організацію Штабу було доручено командувачу Четвертої Київської дивізії генерал-хорунжому Ю.Тютюннику. Вибір цієї кандидатури не був випадковим. Генерал мав за собою не лише досвід Першого зимового походу, а й велику популярність серед повстанців на рідних землях.

Штаб, за пропозицією начальника Генерального Штабу Армії УНР генерал-хорунжого В. Петріва, безпосередньо підлягав Головному Отаману Армії УНР С.Петлюрі, як головнокомандувачу всіх українських регулярних і повстанських військ.

Упродовж весни 1921 р. УППШ у складі семи осіб перебував у Тарнові, а в червні переїхав до Львова.

Щирба О., курсант
Житомирський військовий інститут імені Сергія Павловича
Корольова Науковий керівник: к.і.н. Магась В. О.

ПЕРШИЙ ЗИМОВИЙ ПОХІД АРМІЇ УНР

Перший зимовий похід – похід Армії Української Народної Республіки тилами Червоної та Добровольчої армій відбувся під проводом Михайла Омеляновича-Павленка (6 грудня 1919 – 6 травня 1920 рр.).

Головним завданням Зимового походу було збереження присутності української армії на українських теренах та у ворожому запіллі саме у вигляді партизанських дій.

Наприкінці листопада 1919 року рештки Наддніпрянської Армії УНР опинилися у так званому «трикутнику смерті» (Любар – Чорторія – Миропіль). Тут українські війська були в оточенні трьох ворожих армій – Червоної, Добровольчої та польської (з якою на той час було досягнуто примирення); до того ж українські частини потерпали від епідемії тифу.

6 грудня 1919 р. на військовій нараді у Новій Чорторії було остаточно вирішено здійснити боєздатними частинами армії УНР партизанський рейд тилами денікінців. У поході тилами більшовиків і денікінців взяло участь близько 5000 осіб. Проте сам бойовий склад частин нараховував 2000

багнетів, 1000 шабель та 14 гармат. 50% загальної кількості склали штаби частин, нестройові частини, обози.

21 січня 1920 року в селі Гусівка, Єлисаветського повіту відбулася нарада командирів дивізій армії Зимового походу, вирішено прорвати більшовицьке зазілля окремими колонами, рухаючись до району Черкаси – Чигирин – Канів. До складу південної колони отамана М. Омеляновича-Павленка увійшла Запорізька дивізія, 3-й кінний полк і штаб армії, до складу північної колони отамана Ю. Тютюнника – Київська та Волинська дивізії. Колони рухались різними маршрутами, дезорганізуючи комунікації Червоної армії.

Бойовий склад Дієвої армії УНР Зимового походу на 6 травня 1920 року налічував 4319 осіб, 2100 багнетів і 580 шабель, 81 кулемет, 12 гармат.

Маршрут Першого Зимового походу пролягав територіями нинішніх Житомирської, Київської, Черкаської, Кіровоградської, Миколаївської, Одеської, Вінницької областей.

За оцінками воєнних істориків Перший зимовий похід Армії УНР є однією з героїчних сторінок воєнного мистецтва періоду національно-визвольних змагань в Україні в 1917-1921 років, під час якого українська армія вперше вдало застосувала партизанські методи боротьби з численними ворогами. Досягнута головна найважливіша мета – збережена армія УНР. Зимовий похід дав зразки характерної партизанської війни.

Яловий А. А., курсант
Національна академія сухопутних військ ім. гетьмана П. Сагайдачного
Науковий керівник: к.і.н., доцент Трофимович Л. В.

ЧОРТКІВСЬКА НАСТУПАЛЬНА ОПЕРАЦІЯ УГА 1919 Р.

7 червня 1919 р. розпочався героїчний наступ Української Галицької Армії, відомий в історії як «Чортківська офензива». В цей день було видано наказ за підписом Омеляновича-Павленка про наступальну операцію у районі Чорткова силами 3-ї Бережанської і 7-ї Львівської бригад Другого корпусу, що відразу був затверджений новим командувачем УГА генералом Олександром Грековим, який зумів переконати уряд у можливості успішного здійснення офензиви, яка підніме міжнародний престиж ЗУНР і морально-політичний дух армії.

8 червня комбінованим ударом бригад корпусу Тарнавського під вечір було зайнято Чортків – важливий стратегічний пункт і вузол комунікацій на Галицькому фронті. Надвечір 10 червня частини групи А. Вольфа (3-я і 7-а бригади) зайняли Трибухівці і впритул підійшли до Бучача, а Перший корпус досяг Тереховлі. Отже, перша фаза операції – прорив оборони

супротивника по всьому фронту й перейняття у нього ініціативи – закінчилась успішно.

Після визволення Тернополя армійську групу Тарнавського було розформовано і корпуси отримали окремі завдання: Перший корпус Микитки – просуватися на Золочів-Броди і вийти на лінію залізниці Львів-Броди; Другий корпус Тарнавського – розгромити Бережанське угруповання поляків та оволодіти містом, а Третій корпус Кравса – наступати на княжий Галич.

20 червня ударом у напрямку Баткова і Помор'ян Перший і Другий корпуси розкололи польський фронт і примусили їх відступати. Зрозуміло, що успіхи ГА не на жарт стурбували поляків; тож 21 червня Ю. Пілсудський терміново виїхав до Львова. На нараді з вищим командуванням він оголосив, що перебирає на себе загальне керівництво бойовими діями Галицько-Волинського фронту.

Вночі 28 червня Ю. Пілсудський прибув на фронт в околиці Гологір. Під його командуванням польські війська перейшли в наступ по всьому галицькому фронту від Бродів до Галича. УГА залишила Броди. одночасно туди вступили передові загони польської армії. Виснажені безперервними боями, залишившись без збройних припасів, галицькі бригади під натиском переважальних сил стали поволі відходити до Збруча.

Чортківська офензива була останньою відчайдушною спробою ГА визволити окуповані землі і врятувати незалежність ЗУНР. Втім, незважаючи на програму війни, помилки та прорахунки військового керівництва, вона займає належне місце в українській історії та ще раз доводить незаперечну істину: без сильної, боєздатної та добре вишколеної армії Україна не могла і не зможе в майбутньому існувати як самостійна, незалежна держава. Уроки минулого потрібно врахувати у наші дні. Лише потужна, боєздатна, добре навчена та озброєна українська армія зможе дати відсіч будь-якому нападнику, у тому числі й теперішньому російському агресору.